

มติชนรายวัน

พ.ศ. 25 ก.พ. 53

คนมีโชคเพราะโชคดีหรือ

วรากรณ์ สามโกเศศ

(รวม 3 หน้า)

คนทั่วไปในโลกโดยเฉพาะคนไทยเชื่อว่าความมีโชคเป็นเรื่องที่เหนือคำอธิบาย กรรมในชาติที่แล้วมีส่วนร่วมกำหนดโดยสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้โชคดีด้วย เช่น ถูกหวย เล่นการพนันได้ ฯลฯ หากเป็นนักแสดง นักกีฬาที่ดังขึ้นมาแบบระเบิด ฯลฯ อย่างไรก็ตามก็มีนักวิชาการฝรั่งอธิบายเรื่องความโชคดีไว้อย่างน่าสนใจ และให้ความอุ่นใจในระดับหนึ่งว่าความมีโชคนั้นสามารถสร้างขึ้นได้ด้วยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและบุคลิกอุปนิสัย

ศาสตราจารย์ Richard Wiseman แห่งมหาวิทยาลัย University of Hertfordshire (บางคนอาจจำชื่อได้ว่าเป็นคนเดียวกันกับที่จัดประกวดเรื่องตลกที่สุดในโลกบนเว็บเมื่อ 3-4 ปีก่อน) ในหนังสือชื่อ The Survivors Club (2009) เล่าเรื่องการทดลองและข้อสรุปที่ช่วยทำให้เข้าใจเรื่องความมีโชคมากขึ้น

การทดลองใช้คนจำนวนมากทั้งหญิงชายแข่งกันนับรูปภาพในหนังสือพิมพ์ บางคนนับเสร็จใน 2-3 วินาที บางคนนับเป็นนาที สาเหตุที่บางคนนับไม่กี่วินาทีก็เสร็จ ไม่ใช่เพราะมีความสามารถในการนับเป็นเลิศ หาก Dr. Wiseman สอดแทรกข้อความด้วยตัวหนังสือขนาดใหญ่ไว้ในหน้าหนังสือพิมพ์ว่า “หยุดนับได้ ทั้งเล่มมี 43 รูป” และในอีกหน้าต่อมาก็มีข้อความตัวใหญ่ไว้อีกเช่นกันว่า “หยุดนับได้ และรีบไปบอกคนทดลองว่าพบข้อความนี้แล้ว และท่านจะได้เงิน 250 เหรียญ”

สิ่งไม่น่าเชื่อก็คือมีผู้ทดลองจำนวนไม่มากนักเท่านั้นที่เห็นสองข้อความนี้ระหว่างการนับกลุ่มที่พลาดมองไม่เห็นคือพวกเคร่งเครียดและจริงจังกับการนับมากจนมองไม่เห็นสองข้อความนั้นที่ไม่น่าจะมองข้ามไปได้

Dr. Wiseman สรุปว่าคนที่เห็นข้อความที่ให้หยุดนับทันที มีทางโน้มน้าวที่จะเป็นคนมีโชค เพราะเป็นคนเปิดกว้างต่อโอกาสรอบตัวที่อาจมาถึงแบบ Random ส่วนคนที่มองไม่เห็นมีทางโน้มน้าวที่จะเป็นคนไม่มีโชค เพราะไม่สามารถคว้าโอกาสที่เปิดกว้างให้ตนได้ Dr. Wiseman สรุปว่าสำหรับบางคนนั้น แม้แต่ทำงานอื่นอยู่ก็ยังเปิดกว้างสำหรับโอกาสอื่น ๆ ที่จะเข้ามาหาตนเอง นั่นคือเหตุผลสำคัญซึ่งอธิบายว่าเหตุใดสิ่งดี ๆ จึงมักเกิดขึ้นกับคนเดิมเสมอในชีวิตประจำวันและในสถานการณ์ที่รอดชีวิตมาได้ จากเหตุการณ์อันตราย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เราเรียกกันว่าโชค

คนสองคนพักในโรงแรมห้องติดกัน คนหนึ่งเสียชีวิตจากไฟไหม้ แต่อีกคน “โชคดี” รอดมาได้ คนทั่วไปอาจมองว่าคนหลังโชคช่วยทำให้รอดมาได้ แต่ในความเป็นจริงอาจถือว่าเป็นคน

ระแวงระวัง สังเกตอ่านผังทางหนีไฟของโรงแรมเสมอ ศึกษาข้อมูลเรื่องทำตัวระหว่างไฟไหม้อย่างไร จึงทำให้รอดมาได้ ไม่ใช่เพราะโชคแต่เป็นเพราะเป็นคนเปิดกว้างต่อข้อมูลและโลกอยู่เสมอ

นักจิตวิทยาเรียกสิ่งที่ Dr. Wiseman พยายามทดลองนี้ว่า Inattention blindness (การตาบอดอันเกิดจากการไม่ให้ความสนใจ) ซึ่งหมายถึงว่าไม่สังเกตเห็นสิ่งต่าง ๆ เมื่อไม่ได้ให้ความสนใจใส่ใจอย่างแท้จริง ตัวอย่างเช่นเราจมลึกอยู่ในบางอารมณ์จนไม่ได้ยินเสียงหรือตระหนักถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัว (มนุษย์ประเภทที่ถูกเสียบอยู่ตลอดเวลาต้องระวังเป็นพิเศษจากอันตรายรอบตัว เช่น ลูกกรรชน) เราดูโทรทัศน์โดยไม่เห็นภาพสะท้อนบนกระจกจอทีวี การสอนหรืออบรมแบบ “ฟังแต่ไม่ได้ยิน” หรือ หนักๆ ก็คือ “เข้าหูซ้ายทะลุหูขวา”

Dr. Wiseman เชื่อว่านอกจากการมีชีวิตรอดจากรถที่วิ่งผ่านแยกไฟแดงเกือบชนรถตัวเองหรือสังเกตเห็นข้อความแทรกในหนังสือพิมพ์ดังกล่าวแล้ว ยังมีอีกปัจจัยสำคัญที่เป็นคำอธิบาย นั่นก็คือ Neuroticism หรือแบบแผนของบุคลิกภาพ (personality trait) ของคนซึ่งทำให้โน้มเอียงไปทางการเป็นคนเครียด ร้อนรนกระวนกระวายและอ่อนไหวง่ายต่อความเครียด

คนที่เข้าข่ายมีดีกรีของ neuroticism สูง จะจริงจังเคร่งเครียด และเข้มข้นกับสิ่งที่ตนเองทำจนมองข้ามโอกาสที่เกิดขึ้นรอบตัวจึงมีทางโน้มที่จะเป็นคนขาดโชค ในทางตรงกันข้ามคนที่มีความ neuroticism ต่ำจะเยือกเย็นกว่า มีอารมณ์ผ่อนคลาย ไม่หือหาว และอ่อนไหวต่อความเครียดน้อยกว่า จะไม่ทำงานด้วยความเครียดและกระวนกระวายเท่า กลุ่มคนนี้จะเปิดตัวต่อความเป็นไปได้ต่าง ๆ ในชีวิตมากกว่า จึงเป็นคนชนิดที่เรียกว่ามีโชคอยู่เสมอ

Dr. Wiseman ต้องการศึกษาลึกกว่านี้ในเรื่องการมีโชคและไม่มีโชค โดยเฉพาะความแตกต่างระหว่างคนสองกลุ่มนี้ จากการทดลองอีกหลายลักษณะข้ามเวลา 10 ปี ก็ได้ข้อสรุป 4 ข้อดังต่อไปนี้ว่าเหตุใดสิ่งดี ๆ จึงมักเกิดขึ้นกับคนเดิมเสมอ

ประการแรก คนโชคดีอยู่ในสภาพจิตใจที่ผ่อนคลายกับชีวิตโดยตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมรอบตัวอยู่เสมอ พวกเขาจะมองเห็นโอกาส (เพราะมองหาโอกาสอยู่แล้วด้วยการเปิดใจและเปิดโอกาสให้สิ่งเหล่านั้นเข้าหาตัวเขาได้) ตัวอย่างเช่น คนพบเงินตกบนถนนอยู่บ่อยครั้งนั้นเป็นเพราะเป็นคนช่างสังเกตหรือมองหาโอกาสจึงเห็นเงินที่ตกอยู่) ที่คนอื่นมองไม่เห็น มักเป็นกลุ่มคนที่ชอบสังคมนีเพื่อนฝูงมาก

ประการที่สอง คนโชคดีเชื่อในสัญชาตญาณของตนเองและมีการตัดสินใจที่ดีโดยไม่รู้ตัวว่าทำไมจึงตัดสินใจเช่นนั้น คนโชคไม่ดีจะไว้ใจคนผิดและมักตัดสินใจผิดอยู่บ่อย ๆ จากการสังเกตกลุ่มคนโชคดีพบว่าคนกลุ่มนี้อาศัยความรู้สึกข้างในของตนเองมากกว่ากลุ่มไม่มีโชคอย่างเห็นได้ชัด ตัวอย่างเช่นหญิงคนหนึ่งสงสัยคนที่ขับมอเตอร์ไซด์ตามหลังตอนกลางคืนจะเป็นคนร้าย จึงระวังตัวและจอดให้รถผ่านไป สองวันต่อมาตำรวจเรียกรถคันนี้จอดและชายคนนี้ก็ยิงตำรวจตาย มองเผิน ๆ อาจเห็นว่าเธอโชคดี แต่แท้จริงแล้วเธออาศัยความรู้สึกข้างในบอกเธอให้ระวังตัว

ประการที่สาม คนโชคดีมองโลกในแง่ดีเสมอ มักบากบั่นต่อสู้เมื่อล้มเหลวและมีความสามารถในการฟื้นตัวกลับขึ้นมาเสมอ คนมีโชคจะคิดว่าสิ่งที่ดีจะเกิดขึ้นกับตนเอง และเชื่อว่าไม่ว่าอะไรที่ร้ายแรงในชีวิตเกิดขึ้นก็ตามในที่สุดแล้วก็จะคลี่คลายไปในที่สุดเสมอ โลกสำหรับคนเหล่านี้จะงดงามและสดใส ซึ่งตรงข้ามกับกลุ่มคนโชคไม่ดีซึ่งคาดหวังว่าไม่ว่าทำอะไรก็จะล้มเหลวโลกของกลุ่มคนนี้มีดหม่นและมีสีดำ

Dr. Wiseman ให้คนสองกลุ่มเล่นเกมส Puzzle ซึ่งไม่มีทางได้คำตอบเลย เมื่อเล่นไปสักพักร้อยละ 60 ของกลุ่มคนโชคไม่ดีบอกว่าเกมนี้นี้ไม่มีคำตอบ ในขณะที่มีร้อยละ 30 ของกลุ่มคนโชคดีที่บอกอย่างเดียวกัน โดยสรุปก็คือกลุ่มคนไม่มีโชคยอมแพ้ตั้งแต่ยังไม่ได้เริ่ม

ประการที่สี่ กลุ่มคนโชคดีมีความสามารถพิเศษในการเปลี่ยนโชคร้ายให้เป็นประโยชน์ Dr. Wiseman เชื่อว่าปัจจัยตัวนี้มีบทบาทสำคัญที่สุดใน 4 ตัวในการมีโชคจนทำให้สามารถรอดชีวิตจากภัยอันตรายมาได้

ความเห็นของ Dr. Wiseman ตรงกับความเชื่อของ Dr. Al Siebert ผู้เชี่ยวชาญคนสำคัญของอเมริกาในเรื่องจิตวิทยาของการเอาชีวิตรอด ซึ่งศึกษานุคลิกภาพของการเป็นผู้รอดชีวิต (Survivor Personality) และพบว่าทักษะสำคัญยิ่งในการเอาชีวิตรอดคือการมีทักษะสร้างโชคที่จะพบสิ่งดี ๆ โดยไม่คาดฝัน (Serendipidity Talent) กล่าวคือเมื่อประสบภัย พวก “โชคดี” (ผู้สามารถเอาชีวิตรอดได้เป็นเลิศ) ไม่เพียงแต่ต่อสู้กับภัยได้ดีเท่านั้นยังสามารถเปลี่ยนแปลงภัยร้ายเป็นประโยชน์ได้ด้วย

ใครที่ดูภาพยนตร์ชุด McIver จะเห็นความสามารถในการคิดแก้ไขปัญหาและอุปสรรคอย่างไม่หวั่นไหวด้วยการนำสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ นุคลิกภาพเช่นนี้ทำให้สามารถอยู่รอดได้อย่างดี จนดูเหมือนว่าเป็นคนมีโชคเหนือคนอื่น ๆ

Dr. Wiseman เชื่อว่าในเรื่องการมีโชคสิ่งที่อธิบายไม่ได้เกี่ยวกับความมีโชคมีอยู่แค่ร้อยละ 10 เท่านั้น อีกร้อยละ 90 มีรากฐานมาจากวิธีการคิดของคน คนที่เคร่งครัดกับชีวิตจนเกินไปจะมองไม่เห็นสิ่งอื่น ๆ ที่เป็นโอกาสเข้ามาหาตัว และถึงเข้ามาหาตัวเองก็ไม่พร้อมเพราะไม่เคยเตรียมพร้อมไว้ก่อนหน้า

ข้อค้นพบทางวิชาการนี้ทำให้เราพอสบายใจขึ้นได้บ้างกระมังว่าใครก็อาจมีโชคได้โดยไม่ต้องรอให้ขึ้นกับปัจจัยอื่น ๆ ภายนอก ความมีโชคทำให้เกิดขึ้นได้ในขอบเขตหนึ่งด้วยการปรับเปลี่ยนวิธีการมองโลกและบุคลิกภาพ

ทุกสิ่งในโลกที่เกิดขึ้นล้วนมีเหตุผลอธิบายมันได้ทั้งสิ้น แม้แต่ความไร้เหตุผลก็ตาม

.....